

O‘ZBEKISTONDA MA’NAVIY BARQARORLIKNI TA’MINLASHDA SO‘FIYLIKNING O‘RNI

Tuychiyev Zafar Nardonqulovich

Halima Xudoyberdiyeva nomidagi ijod maktabi tarix fani o‘qituvchisi,

Farg‘ona davlat universiteti tadqiqotchisi

E-mail: tuychiyevzafar1984@gmail.com

Tel: +998 99 477 55 30

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada so‘fiylikning jamiyatda ma‘naviy barqarorlikni ta‘minlashga oid muhim bo‘lgan g‘oyalar to‘g‘risida fikr-mulohazalar yuritilgan. So‘fiylikda yoshlarga ahloq-odob, mehnatsevarlik, kamtarlik va axloqiy poklikni jamiyatning asosiy qadriyatlari sifatida ilgari surishgan murosa, teran mulohaza qilish, bag‘rikenglik xislatlarni rivojlantirishga qaratilgan g‘oyalarga izchil munosabat bildirilgan. Qolaversa, so‘fiylik g‘oyalarining kamolotga erishishdagi ahamiyati xususidagi ilmiy tahlillar keltirilgan.

***Kalit so‘zlar:** kamolot, maqom, tana va ruh pokligi, nafs, tasavvuf, tariqat, qalb, mistik-asketik oqim, adolat, shavqat, mazhab, ma‘rifat.*

РОЛЬ СУФИЗМА В ОБЕСПЕЧЕНИИ ДУХОВНОЙ СТАБИЛЬНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются важные идеи суфизма относительно обеспечения духовной стабильности в обществе. В суфизме выразилось последовательное отношение к идеям, направленным на развитие качеств компромисса, глубокого размышления и толерантности, пропагандировавших этику, трудолюбие, скромность и нравственную чистоту как основные ценности общества. Кроме того, дается научный анализ важности суфийских идей в достижении зрелости.

***Ключевые слова:** зрелость, статус, чистота тела и души, эго, мистика, секта, душа, мистико-аскетическое течение, справедливость, страсть, секта, просветление.*

THE ROLE OF SUFISM IN ENSURING SPIRITUAL STABILITY IN UZBEKISTAN

ABSTRACT

This article discusses the important ideas of Sufism regarding ensuring spiritual stability in society. Sufism expressed a consistent attitude towards ideas aimed at developing the qualities of compromise, deep reflection and tolerance, promoting ethics, hard work, modesty and moral purity as the main values of society. In addition, a scientific analysis is given of the importance of Sufi ideas in achieving maturity.

Key words: *maturity, status, purity of body and soul, ego, mysticism, sect, soul, mystical-ascetic movement, justice, passion, sect, enlightenment.*

KIRISH (INTRODUCTION).

O'zbekistonda ma'naviy barqarorlikni ta'minlashda so'fiylikning o'rni alohida ahamiyatga ega bo'lib, u milliy ma'naviyat, ruhiy yetuklik va jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlar shakllanishiga ta'sir etuvchi muhim omillardan biridir.

So'fiylik, o'zining axloqiy-etik ta'limotlari bilan inson qalbi va aqlini komillikka yo'naltiradi va ma'naviy ozodlikka erishishga qaratilgan bo'lib, jamiyatdagi insoniy qadriyatlarni mustahkamlashga xizmat qiladi. So'fiylik ta'limoti orqali insonlar ma'naviy yetuklikka erishishlari, nafsni tarbiyalash, moddiy qadriyatlardan yuksalish va ruhiy komillikka intilish muhim hisoblanadi. Bu tamoyillar insonning ma'naviy-axloqiy barqarorligiga, ichki tinchlik va adolatli munosabatlarga olib keladi. Shuningdek, so'fiylik o'zining ichki tarbiya usullari orqali jamiyatda hamjihatlik, bag'rikenglik, o'zaro hurmat, mulohaza va muvozanatli turmush tarzini shakllantiradi.

O'zbekistonning tarixiy merosi hisoblangan so'fiylik tariqatlari (masalan, Yassaviylar, Naqshbandiylar) millat ma'naviyatida chuqur iz qoldirib, hozirgi kungacha o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Ushbu tariqatlar vakillari ahloq-odob, mehnatsevarlik, kamtarlik va axloqiy poklikni jamiyatning asosiy qadriyatlari sifatida ilgari surishgan. Bu qadriyatlar hozirgi davrda ham milliy g'oya va mafkuraning muhim qismi sifatida namoyon bo'lmoqda. Bugungi kun sharoitida, so'fiylikning o'rganilishi va uning ma'naviy qadriyatlari yoshlar ma'naviy tarbiyasida qo'llanilishi O'zbekistondagi ma'naviy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. So'fiylik ta'limoti yoshlarni moddiy dunyo tashvishlaridan uzoqlashtirib, ularning ichki dunyosi va ruhiy kamolotiga yo'naltirilgan mustahkam asosni yaratadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI (RESEARCH METHODOLOGY).

Sufizm ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashda asosiy o‘rin tutadi, chunki u inson qalbi va ongini ma‘naviy poklikka yo‘naltiradi. So‘fiy tarbiyasi insonni o‘z nafs ustidan g‘alaba qozonishga, hulq-atvorni yaxshilashga va moddiy dunyoning yomon ta‘siridan xalos bo‘lishga undaydi. Bu shaxslar darajasida yuz bergan ma‘naviy yuksalish jamiyatga o‘z ta‘sirini o‘tkazib, ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlashga hissa qo‘shadi. So‘fiylikning asosiy g‘oyalardan biri – tinchlik va hamjihatlikdir. So‘fiy ma‘naviy olamda ezgulik, aloqalarni mustahkamlash va birlikka erishishni targ‘ib qiladi. O‘zbekiston kabi ko‘p millatli va ko‘p madaniyatli jamiyatlarda so‘fiylik jamoalar o‘rtasida o‘zaro tushunish va birlikni mustahkamlashda muhim rol o‘ynaydi. So‘fiylikning boshqa dinlar va madaniyatlarga nisbatan to‘g‘ri munosabati ham ushbu jarayonga hissa qo‘shadi. So‘fiylikning ijtimoiy adolatga bo‘lgan e‘tibori uning jamiyatda ijtimoiy faollikka chorlashini ko‘rsatadi. So‘fiylar insonning ma‘naviy va axloqiy barqarorligi jamiyatdagi adolat bilan bog‘liq ekanini ta‘kidlaydi. So‘fiylarning ta‘limotlarida, faqirlik va ijtimoiy tengsizlikka qarshi kurashish, inson huquqlarini himoya qilish va ijtimoiy mas‘uliyatni oshirish kabi g‘oyalar o‘rnini topgan.

I. Mo‘minov tasavvuf haqida to‘xtalib, “Sufizm – murakkab falsafiy oqimdir. U juda xilma-xil shakllarga, mazmunga va oqimga ega” ekanligini ta‘kidlaydi [1, 34].

Sufizm paydo bo‘lish va rivojlanish jarayonida turli falsafiy, diniy va madaniy ta‘sirler ostida shakllangan, shu jumladan, hind falsafasi, neoplatonizm va xristianlik kabi oqimlardan ta‘sirlangan. Biroq uning asosi Islom dinining ma‘naviy qadriyatlarini va Qur‘oni Karimdan kelib chiqqan. Bu jamiyatda o‘zaro ma‘naviy ta‘sir va madaniy almashinuvlarning ahamiyatini ko‘rsatadi. O‘zbekistonning ma‘naviy rivojlanishida so‘fiylikning turli ta‘sirler bilan boyishi uning jamiyatda turli ma‘naviy va madaniy jarayonlarni birlashtirish qobiliyatini ko‘rsatadi.

So‘fiylik nafaqat ma‘naviy yoki diniy yo‘nalishda, balki ijtimoiy faollik va adolatni ta‘minlashda ham qo‘llaniladi. So‘fiylar o‘z faoliyatida jamiyatdagi ijtimoiy-iqtisodiy muammolarga qarshi chiqib, kambag‘allar va zaiflar uchun qo‘llab-quvvatlash tizimlarini yaratganlar. Bu O‘zbekistonda ma‘naviy barqarorlikni ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi, chunki ijtimoiy adolatsizlikni kamaytirish va ma‘naviy tarbiya orqali jamiyatda barqarorlikni saqlash mumkin. Umuman olganda, so‘fiylik O‘zbekistonda ma‘naviy va ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlashda muhim omillardan biri bo‘lib, uning ijtimoiy-axloqiy va ma‘naviy tarbiyasi orqali jamiyatda yaxshilik, tinchlik va adolatning yuzaga kelishiga hissa qo‘shadi.

Soʻfiylik Islomning mistik-asketik oqimi sifatida shakllanib, insoniyatning maʼnaviy rivojlanishiga, hayotiy qadriyatlar va jamiyatning maʼnaviy ustunlarini shakllantirishga katta hissa qoʻshgan. Bu mazhabning asosiy tamoyillari insonning maʼnaviy kamolotga erishish, asketizm va nafsni nazorat qilish orqali Allohga yaqinlashishga intilishiga qaratilgan. Bu esa jamiyatda axloqiy va maʼnaviy barqarorlikni taʼminlashda muhim oʻrin tutadi.

Soʻfiylikning asosiy gʻoyasi boʻlgan maʼrifat (botiniy ilm) nafaqat maʼnaviy kamolotga erishish, balki haqiqatni anglashga boʻlgan intilishni ham oʻz ichiga oladi. Bu gʻoya Oʻzbekistondagi maʼnaviy tarbiya va jamiyat axloqiy normalarini shakllantirishda muhim oʻrin tutadi. Soʻfiylikka xos boʻlgan fikr va amallar insonning nafsini tarbiyalash, dunyoviy nafsoniyatdan xalos boʻlish va maʼnaviy kamolotga erishishga asoslangan. Bu esa jamiyatda yomon illatlardan voz kechishga, axloqiy meyorlarning mustahkamlanishiga va jamiyatda maʼnaviy barqarorlikning taʼminlanishiga olib keladi.

Oʻzbekistonda soʻfiylik taʼlimotlari nafaqat diniy sohaga, balki milliy gʻoya va mafkuraviy jarayonlarga ham taʼsir qilgan. Xoja Ahmad Yassaviy va Bahouddin Naqshband kabi buyuk soʻfiy allomalarning merosi jamiyatda maʼnaviy kamolot va axloqiy meyorlarni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega boʻlgan. Ular tomonidan ilgari surilgan gʻoyalar jamiyatda ijtimoiy birdamlikni taʼminlash, adolat va insoniylik tamoyillarini amalga oshirishda muhim ahamiyat kasb etgan. Soʻfiylikning Oʻzbekistondagi maʼnaviy barqarorlikka taʼsiri uning yosh avlodni maʼnaviy tarbiyalashdagi oʻrnida koʻrinadi. Yoshlar oʻrtasida axloqiy tarbiyani kuchaytirish, ularni maʼnaviy toʻgʻri yoʻlga yoʻnaltirish soʻfiylik taʼlimotlarining asosiy maqsadlaridan biridir.

Soʻfiylik, ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan, inson va jamiyatning maʼnaviy rivojlanishida muhim oʻrin tutadi. Uning gʻoyaviy asoslari insonning maʼnaviy kamolotga intilishi va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishga qaratilgan. Bu jarayon insonning nafsoniy ehtiyojlardan ustun boʻlishi va jamiyatda maʼnaviy barqarorlikni taʼminlash uchun muhim omil sifatida qaraladi. Oʻzbekistonda maʼnaviy barqarorlikni taʼminlashda soʻfiylikning oʻrni juda katta. U nafaqat shaxsiy maʼnaviy kamolotga erishishga qaratilgan, balki jamiyatning maʼnaviy-axloqiy asoslarini mustahkamlashda ham muhim rol oʻynaydi. Soʻfiylik taʼlimotlari orqali axloqiy, maʼnaviy va ijtimoiy qadriyatlar tarbiyasi nafaqat jamiyatning maʼnaviy barqarorligini taʼminlaydi, balki umumiy ijtimoiy taraqqiyotga ham xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR (ANALYSIS AND RESULTS).

Markaziy Osiyoda yashab ijod etgan mutasavviflar islom ta'limotining markaziy muammolarini o'z g'oya va qarashlarining asosiy nuqtasiga aylantirishgan. Ularning inson kamolotida maqomlar, tana va ruh pokligi, axloqiy poklik va nafs tarbiyasi haqidagi g'oya va qarashlari hozirgi kunda ham ustuvor g'oyalar hisoblanadi"[2].

O'zbekistonda ma'naviy barqarorlikni ta'minlashda so'fiylikning ijtimoiy-falsafiy o'rni alohida ahamiyatga ega. So'fiylikni diniy-falsafiy tizim sifatida o'rganish, uning g'oyaviy asoslari, maqsadlari va metodlarini tushunish jamiyatning ma'naviy asoslarini mustahkamlashga yordam beradi. Sufizm o'z mohiyatiga ko'ra insonning ma'naviy kamolotga intilishi, uning ilohiy haqiqatni anglashga urinishini aks ettiradi. O'z navbatida, so'fiylikning o'rganilishi va uning ijtimoiy hayotdagi ahamiyati O'zbekistondagi ma'naviy barqarorlik muammolarini hal qilishda o'ziga xos vazifalarni bajarishi mumkin.

So'fiylikdagi asosiy g'oyalardan biri — vaxdat al-vujud (buyuklik birligi)dir. Bu g'oya butun olam va mavjudotlarning yagona ilohiy mohiyatga egaligiga urg'u beradi, ya'ni borliq va Alloh o'rtasidagi ajratib bo'lmaydigan birlikni ifodalaydi. So'fiylar Allohni butun mavjudotlar, insoniyat, tabiat va olam bilan birlashgan yagona hodisa deb bilishadi. Bu esa O'zbekistonda ma'naviy barqarorlikni ta'minlash uchun muhim asos bo'lib xizmat qiladi, chunki bu g'oya jamiyatning birlikka intilishini va hamjihatlikni rivojlantirishni rag'batlantiradi.

Ibn Arabiyning vaxdat al-vujud ta'limoti shuni ko'rsatadiki, borliq ilohiy voqelikning bir qismi bo'lib, bu ma'noda inson va tabiat orasidagi aloqa yaqinligi yuzaga keladi. Bu g'oya fuqarolarning tabiatga bo'lgan munosabatini yaxshilashga, ularning ma'naviy va axloqiy darajasini ko'tarishga yordam beradi. Sufizm insonning ichki ma'naviy holatini shakllantirishga, uni ma'naviy-axloqiy komillikka yetaklashga qaratilgan. Shu bilan birga, so'fiylik ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga ham hissa qo'shishi mumkin. So'fiylar yo'li insonni nafs ustidan g'alaba qozonishga, o'z xohish-istaklarini nazorat qilishga va jamiyatda o'z o'rnini topishga yordam beradi. Bu yo'nalish O'zbekistonda yoshlarning ma'naviy tarbiyasi va ularning axloqiy qadriyatlarini shakllantirishga qaratilgan davlat siyosatining ajralmas qismiga aylanishi mumkin. So'fiylik g'oyalari asosidagi ma'naviy kamolot jamiyatda ma'naviy axloqiy asoslarni mustahkamlaydi, bu esa barqarorlik va tinchlikni saqlashda muhimdir. So'nggi vaqtlarda so'fiylikka qarshi bo'lgan ayrim harakatlar uning islomiy an'analarga zidligini ta'kidlashmoqda. Lekin shunday qarashlar ham mavjudki, so'fiylik musulmon an'anasining bir qismi sifatida qabul qilinib, ijtimoiy muammolarni hal etishda yordam beradigan vosita sifatida qaraladi. So'fiylik

g'oyalarini jamiyatning ma'naviy rivojlanishiga mos tarzda qayta tahlil qilish va zamonaviy kontekstda foydalanish O'zbekistonda ma'naviy barqarorlikni ta'minlashda ijobiy natijalar berishi mumkin.

So'fiylik, o'zining ichki ma'naviy yo'llashuvi va shaxsiy axloqiy kamolotga e'tibor qaratishi orqali ma'naviy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. So'fiylik inson va uning axloqiy tanlovlari, jamiyat va uning tashkil topishi, insonning o'ziga xos ma'naviy kamolotga erishishi kabi mavzularga alohida e'tibor beradi. So'fiylik ta'limotlarida insonning axloqiy tanlovlari va uning Alloh oldidagi mas'uliyati hamda bunyodkorlik qobiliyati alohida ta'kidlanadi. Mazkur jarayonlarda insonning ma'naviy kamolotga erishish yo'lida qilgan tanlovlari va bu tanlovlarning jamiyatga ta'siri muhim o'rin tutadi. Alloh insonga tanlash erkinligini bergan va inson Allohning irodasiga muvofiq ish tutishi uchun o'zining shaxsiy axloqiy yo'lida harakat qilishi lozim.

So'fiylar, xususan, Rumi, Ibn Arabiy va al-G'azzoliyning ta'limotlari insonning ma'naviy kamolotga erishishida tanlov va fidokorlikning ahamiyatini ko'rsatib beradi. Masalan, Ibn Arabiyning vahdat al-vujud (yagona mavjudlik) nazariyasida inson mikrokosm sifatida nafaqat dunyoviy voqeliklarni, balki ilohiy va moddiy voqeliklarni ham o'z ichiga oladi. Insonni mikrokosm deb bilgan Ibn Arabiyning qarashlariga ko'ra, insonning ma'naviy tanlovlari va jamiyatdagi roli uning ilohiy va moddiy dunyoni birlashtirish qobiliyatida namoyon bo'ladi.

Azizidin Nasafiy komil insonga ta'rif berib e'zadi: «Bilginki, komil inson deb shariat, tariqat va haqiqatda yetuk bo'lgan odamga aytadilar va agar bu iborani tushunmasang, boshqa ibora bilan aytayin: bilginki, komil inson shunday insondirkim, unda quyidagi to'rt narsa kamolga yetgan bo'lsin: yaxshi so'z, yaxshi fe'l, yaxshi axloq va maorif»[3, 143].

Al-Farobiyning ta'limotiga muvofiq, inson jamiyatning a'zosi sifatida o'zining kamolotini jamiyat bilan hamkorlikda erishadi. Uning "Fozillar shahri aholisi qarashlari to'g'risidagi risola"sida ideal jamiyat, ya'ni fozillar shahri, insonlarga o'z tanlovlarini amalga oshirishda qulay sharoit yaratib berishini ta'kidlaydi. Bu falsafiy qarashlar O'zbekistonda ma'naviy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega bo'lib, insonning ma'naviy kamolotga intilishi jamiyatning barqarorligi va ma'naviy yuksalishining asosiy omilidir. So'fiylikning bunday falsafiy yo'nalishi O'zbekiston jamiyatining ma'naviy barqarorligi va hamohangligi uchun poydevor bo'lib xizmat qilishi mumkin. Insonning axloqiy va ma'naviy tanlovlari so'fiylik falsafasi bilan yaqin bog'liq bo'lib, ma'naviy barqarorlikni mustahkamlashda asosiy omil hisoblanadi.

Hozirgi davrda insoniyat ma'naviy qadriyatlarga bo'lgan ehtiyojini oshirib bormoqda. Zamonaviy jamiyat moddiy dunyo cheklanganligini anglab, ruhiy va ma'naviy qadriyatlarga yuzlanmoqda. Shu nuqtayi nazardan, so'fiylik ta'limoti ahamiyat kasb etadi, chunki u nafaqat islomiy ma'rifatning bir qismi, balki insonning ma'naviy kamolotini ta'minlovchi vosita sifatida ham ko'riladi. So'fiylik, mistik ta'limot sifatida, islom dinining ma'naviy merosida muhim o'rin tutadi. Bu ta'limot insonni ilohiy Absolyut bilan bog'lanishga intiladigan mukammal ruhiy yo'l sifatida namoyon bo'ladi. Musulmon dunyosida so'fiylik turli mazhablar, maktablar va yo'nalishlarni o'zida mujassam etib, juda keng ma'naviy merosga ega.

O'zbekistondagi ma'naviy barqarorlik va milliy o'zlikni saqlashda so'fiylikning o'rni ko'p jihatdan qadriyatlar tizimi, ma'naviyat va axloq meyorlarini mustahkamlashga xizmat qiladi. So'fiylikning asketizmga asoslangan hayot tarzi, ruhiy intizom va irodani tarbiyalashga qaratilgan o'rganishlari, jamiyatdagi ma'naviy barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi. U insonning nafsini yengib, ma'naviy kamolga yetishiga yo'l ochadi, bu esa ijtimoiy barqarorlik va birdamlikni mustahkamlash uchun muhimdir. Shuningdek, so'fiylikni jahon diniy-mistik an'alarini komparativ tahlil qilish orqali o'rganish muhimdir. Universal xususiyatlar va jahon dinlaridagi individual mistika an'alarini o'rganish so'fiylikning umuminsoniy qadriyatlarga qo'shgan hissasini tushunishga yordam beradi. Bunday tahlil so'fiylikni milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirish va ma'naviy yangilanish jarayonlarini rivojlantirish uchun zaruriy asosni beradi. Shunday qilib, so'fiylik O'zbekistonda ma'naviy barqarorlikni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Uning axloqiy qadriyatlar, ma'naviy intizom va Absolyutga bo'lgan mehr-muhabbatga asoslangan ta'limotlari jamiyatning ma'naviy muhitini rivojlantirishga yordam beradi.

So'fiylik, o'zining ikki asosiy yo'nalishi – "intelektual" va "pragmatik" – orqali, ma'naviy tajriba va bilim orqali insonni Allohga yaqinlashtirishni maqsad qilgan. Ibn al-Arabiyning vaxdat al-vudjud (Borliqning birligi) konsepsiyasiga ko'ra, inson o'zining zohiriy va botiniy aslini tushunish orqali Allohning birligiga yetishishi mumkin. Bu, ma'naviy barqarorlik uchun muhim asos bo'lib, insonlarning ichki va tashqi birligiga e'tibor qaratiladi. O'zbekistondagi ma'naviy barqarorlik so'fiylikning amaliy yo'nalishi bilan ham uzviy bog'liqdir. Amaliy so'fiylik, ayniqsa, Alloh bilan bevosita tajriba orqali "birlik" holiga yetishishga qaratilgan bo'lib, bu insonlar o'rtasidagi hamkorlik, hamjihatlik, va ma'naviy yaxlitlikni ta'minlash uchun xizmat qiladi. Mavlono Junayd al-Bag'dodiyning fano (o'zlikdan kechish) va baqo (Allohda

yashash) holati orqali insonning Alloh bilan munosabatini yaratishi bu barqarorlikning asosi sifatida qaraladi.

Mahmud A'sad Jo'shon bu borada shunday fikr yuritadi. Allohga yondashuv ruhiy yuksalishning asosiy tamoyillaridan biri bo'lib hisoblanadi. «Tasavvuf – nafs tarbiyasi,-islomning haqiqati, asosi, jon tomiridir. Nafs tarbiyalangach, kishi savobtalab va foydali bir insonga aylanadi. Tasavvuf taqvo yo'lidir. Bu – qo'rqish, saqlanish degani... Kishi Allohdan qo'rqib, gunohlardan, haromlardan, Alloh yoqtirmagan ishlardan o'z nafsini tiygani uchun taqvo yo'li deyiladi...»[3, 168].

O'zbekistonda so'fiylikning ma'naviy ahamiyati jamiyatdagi insonlarning o'zaro munosabatlarini ma'naviylashtirishga, ma'rifat va ma'naviy kamolotga yo'naltirishga hissa qo'shadi. Insonlarning Allohga yaqinlashishi va o'zaro ma'naviy birlashishi jamiyatdagi ma'naviy barqarorlikka asos bo'ladi. Shunday qilib, so'fiylikning amaliy tamoyillari orqali ma'naviy barqarorlikni ta'minlash, insonlarning ijtimoiy munosabatlarida hamkorlik va hamjihatlikni mustahkamlashga olib keladi.

So'fiylikning ijtimoiy-falsafiy tahlili O'zbekistonda ma'naviy barqarorlikni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. So'fiylik islom dinidagi mistik yo'nalish sifatida insonning ma'naviy kamoloti va Allohga yaqinlashishga qaratilgan maxsus ma'naviy mashqlar, ruhiy amaliyotlar, axloqiy tozalanish yo'lidan boradi. Bu yo'nalishdagi asosiy g'oya nafsni (ya'ni egosentriklik va havoyi nafs) yengish, ma'naviy poklanish, axloqiy yuksalish va insoniyat manfaatlari uchun yashashdir. Ma'naviy barqarorlik – bu jamiyatning ma'naviy tamoyillari va axloqiy qadriyatlar bilan mustahkamlangan holatidir. So'fiylikning bu boradagi ta'siri nafaqat shaxsiy ma'naviy kamolotga, balki jamoaviy hamjihatlik, o'zaro hurmat va tinch-totuvlikni rivojlantirishga qaratilgandir. So'fiylik insonlar o'rtasida birdamlik va hamjihatlikni rivojlantirish, shaxslarning egoistik xohishlari ustidan g'alaba qozonishiga yordam beradi.

So'fiylikning asosiy maqsadlaridan biri – «komil inson» mafkurasiga erishishdir. So'fiylar ushbu tushunchani o'zlarining tarbiya va ta'lim jarayonlari orqali ommaga yetkazishga harakat qilishgan. Bu g'oyalar O'zbekistonda ma'naviy barqarorlikni ta'minlashda ham katta ahamiyatga ega. So'fiylarning ta'limoti nafsga qarshi kurashni talab qiladi, bu esa shaxslarning nafsqonlikdan voz kechishiga va axloqiy tozalanishiga olib keladi. Bu jarayon orqali insonlar jamoatchilik manfaatlarini o'z nafslaridan ustun qo'yishni o'rganadilar.

So'fiylikda nafs insonning eng katta to'sig'i sifatida qaraladi. So'fiylar nafsni yengish orqali insonning ma'naviy yuksalishi mumkinligini ta'kidlaydilar. Moddiy dunyo va uning ne'matlariga to'g'ri munosabatda bo'lish, ulardan foydalanishda

Allohning irodasini ustuvor qo‘yish so‘fiylikning markaziy g‘oyalaridan biri hisoblanadi. Shuningdek, so‘fiylikning jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlikka ta‘siri uning insonlar o‘rtasidagi o‘zaro hurmat, tinchlik va barqarorlikni mustahkamlashga qaratilganligi bilan namoyon bo‘ladi. So‘fiylik ilmi bilan shug‘ullangan zotlar jamiyatning ijtimoiy hayotiga faol aralashib, turli sohalarda ma‘naviy va axloqiy tarbiya berishni targ‘ib qilganlar. Ular hozirgi kunda ham O‘zbekistonda ma‘naviy barqarorlikni ta‘minlashda muhim o‘rin egallaydi. So‘fiylikning inson ruhiyatiga ijobiy ta‘siri, insonlarni nafsni yengishga va moddiy manfaatlarga emas, balki ma‘naviy qadriyatlarga tayangan hayot kechirishga undashi, uning ijtimoiy ahamiyatini ko‘rsatadi. Shuning uchun, O‘zbekistonda ma‘naviy barqarorlikni ta‘minlash jarayonida so‘fiylik asosiy qo‘llanmalardan biri bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

So‘fiylikning O‘zbekistonda ma‘naviy barqarorlikni ta‘minlashdagi o‘rnini ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan tahlil qilish, mamlakatning ma‘naviy, madaniy va ijtimoiy muhitiga ta‘sir ko‘rsatgan muhim mazmunli tamoyillarning o‘zaro bog‘lanishini tushunishga yordam beradi. So‘fiylikning doktrinal asoslari, xususan, Absolyutga nisbatan muhabbat va ishonch («tavakkul»), insonlar o‘rtasida o‘zaro hamjihatlik va ijtimoiy adolatning rivojlanishi uchun muhim ma‘naviy asos hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR (CONCLUSION / RECOMMENDATIONS).

So‘fiylikning «muhabbat doktrinasi» inson va Alloh o‘rtasidagi aloqani muhabbat orqali tushunishi bilan islomiy ma‘rifatning to‘g‘ridan-to‘g‘ri va shaxsiy ifodaga ega bo‘lishiga olib keladi. Buning natijasida shaxs o‘zini ma‘naviy rivojlanish yo‘lida, nafaqat shaxsiy axloqiy kamolotga, balki jamoatchilikka bo‘lgan ma‘naviy mas‘uliyatiga ham ega bo‘ladi. So‘fiylik, ushbu mazmunda, shaxsni nafs va egosidan voz kechish orqali insonlarning ma‘naviy quvvatiga ta‘sir ko‘rsatadi va ijtimoiy mistik-asketik oqimi va hamjihatlikka asoslangan jamiyat qurishni qo‘llab-quvvatlaydi.

So‘fiylik doktrinasining insonning ichki tarbiyasiga e‘tibori, jamiyatdagi yomonlik va zo‘ravonlikka qarshi ma‘naviy immunitetni shakllantirishga yordam beradi. Bu, ayniqsa, O‘zbekiston kabi mamlakatlarda, ma‘naviy va madaniy barqarorlikni ta‘minlashda muhimdir, chunki ma‘naviy rivojlanish jamiyatning barcha sohalarida barqarorlikni kafolatlaydi. Shuningdek, so‘fiylikning zikr va samoa kabi ma‘naviy amaliyotlari orqali inson ruhiyatining tozalanishi va Alloh bilan bog‘lanishga intilish jamiyatda ma‘naviy hayotni mustahkamlashga xizmat qiladi. Zikr, so‘fiylikning markaziy amaliyoti sifatida, insonlarning yuraklarini poklash,

ularning Allohga bo'lgan muhabbatini mustahkamlash va jamiyatdagi ma'naviy o'zaro ta'sirni kuchaytirishga qaratilgan.

O'zbekistonning ma'naviy muhitida so'fiylik nafaqat shaxslarning shaxsiy rivojlanishida, balki jamoatchilik ma'naviyatini mustahkamlashda ham muhim o'rin tutadi. So'fiylikning ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan tahlili shuni ko'rsatadiki, bu ta'limot jamiyatda axloq va ma'naviy kamolotni rivojlantirish uchun doimiy asosiy omillardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Мўминов И. Танланган асарлар. 1 жилд. – Т.: 1969. –Б. 34.
2. https://uniwork.buxdu.uz/resurs/13272_1_FFEF609F6C7A16D3AFC28D5B05858A4F9510736A.pdf.
3. Комилов Н. Тасаввуф. –Т., 1996. –Б. 143.
4. Маҳмуд Аъсад Жўшон. Ислом, Тасаввуф ва ахлоқ. – Т. Истиқлол. 2000. 168 б.